

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ТРЕТЬОГО ВІКУ

education of younger schoolchildren is a priority activity of teachers]. *Educational and methodological manual*. Cherkasy, 140 p. [in Ukrainian].

3. Kolodiichuk, A. (2018). Vasyl Sukhomlynskyi pro tvorchiy rozvytok molodshykh shkoliariv zasobamy dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva [Vasyl Sukhomlynskyi on the creative development of younger schoolchildren by means of decorative and applied art]. *Implementation of the ideas of V.O. Sukhomlynskyi in the practice of work of modern educational institutions: Collection. material. region pedagogical readings*. (Eds.). I.M. Lapshyna, L.V. Liubchak, N.Iu. Rodiuk. Vol. 14. Vinnytsia, pp. 67–69. [in Ukrainian].

4. Kontseptsiiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy do 2025 roku [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine until 2025]. Approved by the order of the Ministry of Education, Culture, Sports and Science dated 06.06.2022 No. 527. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (Accessed 15 June 2024) [in Ukrainian].

5. Kudria, O. (2022). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv tekhnolohii do natsionalno-patriotichnoho vykhovannia shkoliariv v umovakh NUSh [Preparation of future technology teachers for national-patriotic education of schoolchildren in the conditions of NUS]. *Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*. Vol. 4, pp. 71–78. [in Ukrainian].

6. Makhynia, N. (2018). Formuvannia natsionalno-patriotichnoho svitohliadu vykhovantsiv zasobamy obrazotvorchoho ta dekoratyvno-prykładnoho mystetstva [Formation of the national-patriotic worldview of pupils by means of fine and decorative and applied arts]. *Kamianets-Podilskyi*, 52 p. [in Ukrainian].

7. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022–2032 roky [On the approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032]. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 23, 2022 No. 286. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (Accessed 15 June 2024) [in Ukrainian].

8. Rekomendatsii parlamentskykh slukhan pro stanovyshe molodi v Ukraini na temu: “Tsinnisni oriientsatsii suchasnoi ukrainskoi molodi” [Recommendations of parliamentary hearings on the situation of youth in Ukraine on the topic: “Value orientations of modern Ukrainian youth”]. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated February 23, 2017 No. 1908-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-19#Text> (Accessed 10 June 2024) [in Ukrainian].

9. Sukhomlynskyi Vasyl (2018). Sertse viddaiu ditiam [My heart goes out to children]. *Kharkiv*, 540 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.08.2024

УДК 796.01:796.03:796.08

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.310559>

Ганна Леськів-Бондарчук, керівник фізичного виховання,
Кременецький лісотехнічний фаховий коледж

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Для підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку потрібно дотримуватися таких організаційно-педагогічних умов: сформованість мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій; створення сприятливого середовища для опанування системою знань та вмінь, необхідних майбутнім фахівцям з фізичного виховання для спортивно-оздоровчої роботи; застосування сучасних технічних засобів навчання, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: спортивно-оздоровча робота; люди третього віку; професійна підготовка; фізичне виховання; мотивація до професійної діяльності.

Таб. 1. Літ. 5.

Hanna Leskiv-Bondarchuk, Head of Physical Education,
Kremenets Forestry and Technical College

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR TRAINING FUTURE PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS FOR SPORTS AND RECREATIONAL WORK WITH PEOPLE OF THE THIRD AGE

The process of forming a highly educated specialist depends both on the environment and the immediate environment in which he or she is formed, and on the specific conditions under which the formation process takes place. Therefore, in order to carry out a thorough analysis of the training of future physical education specialists for sports and recreational work with people of the third age, it is necessary to identify among the set of existing organizational and pedagogical conditions those that provide a multifaceted process of forming a qualified graduate of the specialty “Physical Culture and Sports”.

Based on the analysis of psychological and pedagogical literature on the research problem and pedagogical observations, the results of the expert survey, generalization of the identified shortcomings of training specialists in physical education, it was possible to establish that the following organizational and pedagogical conditions can provide an effective influence on the process of training future specialists in physical education for sports and recreational work with people of the third age: formation of motivation for professional activity and formation of professional value orientations; creation of a favorable environment for mastering the system of knowledge and skills necessary for future physical education specialists for sports and recreation work; application of modern technical teaching aids in the process of professional training of future physical education teachers.

Substantiated organizational and pedagogical conditions will help to improve the level of training of physical education specialists for professional activity and will form the basis for creating a model for training future physical education specialists for sports and recreational work with people of the third age.

Keywords: *sports and recreational work; people of the third age; professional training; physical education; motivation for professional activity.*

Постановка проблеми. Процес формування високоосвіченого фахівця залежить як від середовища та близького оточення, в якому він формується, так і від конкретних умов, при яких відбувається формувальний процес. Тому для здійснення ґрунтовного аналізу підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку необхідно визначити серед сукупності уже сформованих організаційно-педагогічних умов ті, які забезпечують багатогранний процес формування підготовки кваліфікованого випускника спеціальності “Фізична культура і спорт”.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Уточнимо розуміння категорії “педагогічні умови” з позиції заявленого нами дослідження. У “Філософському енциклопедичному словнику” цей термін визначається з позицій феноменології української мови, тобто вказується, що умовою виступає певна обставина, певна обстановка, в якій розгортається дія [2]. Умова – це щось одичне, від чого залежить стан цілого предмета. Отже, умова є компонентом цілого. Водночас етимологічний зміст терміна підкреслює, що зміна умови призводить до зміни цілого.

У педагогічній термінології ця дефініція закріплюється як провідне наукове поняття. Вважається, що будь-яке явище можна перетворити на педагогічне тільки тоді, коли навколо нього створюються цілеспрямовані обставини. Цілеспрямованість надає обставинам педагогічного смислу та доцільності, забезпечує рух і розвиток явища.

Вказуючи на філософський смисл поняття “умова”, Р. Сопівник підкреслює, що умови в педагогіці завжди співвідносяться з реаліями навколишнього світу і є зовнішніми стосовно об’єктивного світу [6].

Під педагогічними умовами О. Жаровська пропонує розуміти такий набір обставин, який хоч і не досягає результату, але точно забезпечує його оптимізацію та ефективність. Інакше відбувається втрата сенсу запроваджувати будь-які умови [5].

За твердженням Ю. Гвоздецької, педагогічними умовами стають у тому разі, якщо вони стонують певний комплекс, причому такий, до якого обов’язково входять не тільки змінені обставини в процесуальній характеристиці педагогічної взаємодії між педагогом і вихованцем, а й зміни в предметному навколишньому середовищі, у матеріально-просторовій сфері [3].

Отже, педагогічні умови – це сукупність взаємопов’язаних, цілеспрямованих і стійких обставин, що забезпечують зміни у змісті та характері самого педагогічного процесу, у відносинах між суб’єктами освіти та в середовищі освітнього простору. Педагогічні умови, що забезпечують перетворення виховного простору на чинник підготовки фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку, – це такі обставини, що сприяють інтенсивності та результативності виховного процесу у ЗВО; дають змогу вивести їхню взаємодію у відкрите суспільно-професійне середовище.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

Виклад основного матеріалу. Із метою виявлення основних організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку проведено експертне опитування 25 викладачів трьох ЗВО, задіяних в експериментальному дослідженні. Необхідність визначення організаційно-педагогічних умов зумовлена потребою знайти оптимальний шлях у здійсненні підготовки майбутніх фахівців спеціальності “Фізична культура і спорт” до спортивно-оздоровчої роботи (табл. 1).

Перша умова – сформованість мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій. Мотивація відіграє важливу роль у становленні майбутнього фахівця з фізичного виховання. На розвиток мотивації досягнення

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ТРЕТЬОГО ВІКУ

успіху, створення позитивного психоемоційного настрою, формування сприятливого психологічного клімату в студентському колективі значний вплив має процес створення для здобувачів знань ситуацій успіху.

У навчальній діяльності досягнення студентами ситуацій успіху передбачає наявність у них упевненості в собі, адекватної самооцінки та відповідного рівня домагань. Вони мають відчувати свою компетентність у питаннях навчання, оптимістично ставитися до результатів своєї освітньої діяльності, виявляти гуманістичну позицію до навколишніх, позитивно ставитися до людей і самого себе. При цьому студенту має бути надана можливість реалізовувати свою соціальну активність, взаємодіяти з іншими суб'єктами освітнього процесу у ЗВО. Однак досягненню успіху в навчальній діяльності

можуть перешкоджати як недостатність знань і вмінь, так і суб'єктивна психологічна та фізіологічна специфіка розумових процесів, низький рівень саморегуляції та самостійності тощо [1]. Тому забезпечення переживання студентами ситуацій успіху, внутрішнього задоволення від самого процесу навчання, від одержуваного результату самостійно розв'язуваних навчальних завдань із освоєння педагогічної діяльності, нового педагогічного знання, створення власного інтелектуального творчого продукту – усе це має стояти як найважливіше педагогічне завдання перед викладачами ЗВО. Вони також мають створювати умови для позитивного емоційного настрою студентів, зважати на наявність у них інших уявлень про майбутню професійну діяльність, про можливості та результати професійної підготовки у ЗВО.

Таблиця 1

Результати експертного опитування викладачів із визначення організаційно-педагогічних умов

№ з/п	Організаційно-педагогічні умови	Викладачі	
		абсолютна кількість	у %
1	Забезпечення засвоєння теоретичних і практичних знань, умінь і навичок методами нових технологій у педагогіці	7	28
2	Сформованість мотивації до професійної діяльності та формування професійних ціннісних орієнтацій	18	72
3	Озброєння студентів відповідними знаннями про психофізіологічні методи діагностики функціонального стану людей третього віку, про методики їх використання, а також уміння їх застосовувати в оздоровчо-спортивній діяльності	12	48
4	Створення сприятливого середовища для опанування системою знань та вмінь, необхідних майбутнім фахівцям з фізичного виховання для спортивно-оздоровчої роботи	17	68
5	Кадрові умови, які пов'язані з добром педагогічних кадрів для успішного здійснення педагогічного супроводу предметно-методичної підготовки бакалаврів освіти в галузі фізичного виховання; підвищенням їхньої кваліфікації; залученням висококваліфікованого професорсько-викладацького складу.	9	36
6	Розкриття у процесі навчання і виховання студентів сенсу професії та її значення в соціально-економічному розвитку суспільства	15	68,2
7	Застосування сучасних технічних засобів навчання, у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури	19	76
8	Цілісне включення майбутнього фахівця з фізичного виховання у спортивно-оздоровчу діяльність через інтеграцію всіх аспектів готовності	14	56
9	Збагачення інформаційного поля майбутнього фахівця з фізичного виховання завдяки створенню системи взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих дисциплін	7	28
10	Домінування в освітньому процесі квазіпрофесійних і навчально-професійних форм діяльності	9	36
11	Інтенсифікація та індивідуалізація навчання	5	20
12	Максимальне використання освітніх можливостей елементів спортивно-оздоровчої роботи студентів з людьми третього віку в рамках педагогічної практики	10	40

Для ефективного впливу ситуацій успіху на навчальну та професійну діяльність майбутніх фахівців необхідно апелювати до умов і цінностей професії, яку опановують студенти. Як наслідок, орієнтація на цінності педагогічної діяльності є значущою умовою ефективності процесу розвитку мотивації досягнення у студентів.

Для реалізації означеної умови нами були поєднані різні технології навчання. До таких технологій належать: ігрова, інформаційна, особистісно-орієнтована та ситуаційне навчання, що забезпечують ефективне формування готовності майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку. Саме такі технології застосовувалися в освітньому процесі зі студентами експериментальної групи спеціальності 017 Фізична культура та спорт.

На практичному занятті в спортивно обладнаному залі студентам рекомендується виконати завдання із загальної або спеціальної фізичної рухової активності. Викладач задає предметні вправи у вигляді кругового тренування або розминки. Нижче наведемо приклад кругового тренування.

1. Підскоки на двох ногах із підніманням рук угору під рахунок, Вихідне положення (В.П.) – основна стійка:

- підскок, ноги в сторони, руки вгору;
- підскок у В.П.;
- підскок, руки за голову;
- підскок у В.П.

2. Стрибок вгору з переходом в присід і упор лежачи під рахунок:

- прийняти упор присівши;
- стрибком перейти в упор лежачи;
- повернутися в упор присівши;
- вистрибнути вгору тощо.

Другою умовою є створення сприятливого середовища для опанування системи знань та вмінь, необхідних майбутнім фахівцям з фізичного виховання для спортивно-оздоровчої роботи.

Створення середовища, що сприяє формуванню предметних знань, вмінь, навичок і компетенцій студентів, необхідних майбутнім фахівцям з фізичного виховання для спортивно-оздоровчої роботи, включають у себе [4]:

– індивідуальність навчання – здійснення педагогічної співпраці з кожним студентом, надання можливості навчання навичок самостійної діяльності в проблемних ситуаціях;

– гнучкість навчання – надання широкого вибору форм і методів самостійної роботи та самоосвіти;

– внутрішню відкритість – створення можливостей самостійно планувати навчальну діяльність, регулювати витрати часу;

– адаптивність – умова, що дає змогу студенту обирати варіативну частину навчального змісту відповідно до профілю спеціальності, а також до-

бирати необхідний обсяг матеріалу, його джерела, інтерпретаторів, у результаті він є головним і основним суб'єктом освітньої діяльності;

– контекстні технології – включення студентів у моменти експериментів, що проводяться на лекціях і практичних заняттях. Контекстно-професійні заняття сприяють розвитку їхньої готовності до розв'язання ситуаційних задач у сфері майбутньої професійної діяльності. Наведемо приклад ситуаційних занять, які були нами використані на заняттях.

Ситуаційні завдання:

1. На спортивно-оздоровчих заняттях жінка 60 років виконує безперервно циклічні дії з помірно інтенсивністю протягом 20 хвилин. Які можливості у неї розвиваються з точки зору фізіологічних критеріїв?

2. Фізична вправа – стрибки на скакалці. Сплануйте обсяг, інтенсивність навантаження та інтервали відпочинку так, щоб розвивалася спеціальна витривалість.

Для реалізації цієї умови виконувалися проекти, спрямовані на спортивно-оздоровчу діяльність з людьми третього віку. Для цього студенти були поділені на групи (6–8 осіб), яким потрібно було розробити комплекси вправ, які надалі можна було б включити до програми спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

Третя умова – застосування сучасних технічних засобів навчання, у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання.

Інформаційно-комунікаційні технології у поєднанні з сучасними педагогічними технологіями сприяють підвищенню рівня підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку. Їх використання спонукає студентів до активного пошуку інформації у веббраузері, базах даних, в реферальній системі. Матеріали та технічне оснащення закладів освіти багато в чому визначають можливості підготовки та впровадження інформаційних технологій, використовуючи їхній освітній потенціал. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують різноманітний доступ до інформації, сприяють пізнавальній діяльності здобувачів знань, активізують самостійну освітню діяльність [2].

Для роботи у сфері фізичної культури і спорту важливо навчити студента бачити помилки тих, хто навчається, в техніці рухових дій, тактичні помилки, визначати власні помилки в методиці занять. З цією метою, крім комплексу заходів з адаптації лекційних занять під особливості електронного середовища, пропонується застосовувати на практичних заняттях такі завдання, як складання повноцінного заняття тривалістю 45 хвилин на задану тему у форматі телевізійної фітнес-передачі для старших курсів і короткі відеоролики невеликих блоків вправ для молодших курсів.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДО СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Висновки. Обґрунтовані організаційно-педагогічні умови, на нашу думку, сприятимуть підвищенню рівня підготовки фахівців з фізичного виховання до професійної діяльності та становитимуть основу створення моделі підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання до спортивно-оздоровчої роботи з людьми третього віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманюк С. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту до використання інноваційних видів рухової активності у професійній діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2021. № 9 (2). С. 6–14.

2. Бойко Ю.С., Соколенко Л.С., Танасійчук Ю.М. Інтеграція новітніх методик викладання фізичного виховання в закладах вищої освіти України з використанням технологій для дистанційного навчання. *Академічні візії*. 2023. № 20. С. 1–9.

3. Гвоздецька Ю.В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх викладачів з основ технологій харчових виробництв у процесі фахової підготовки. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2017. № 78 (3). С. 104–108.

4. Гулько Т.Ю., Рыбалко Л.М. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в умовах воєнного стану в Україні. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2023. № 2 (10). С. 20–27.

5. Жаровська О.П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.07. Вінниця, 2015. 290 с.

6. Сопівник Р., Діра Н. Аналіз поняття “педагогічні умови” в контексті виховання ціннісного ставлення до живої природи учнів середнього шкільного віку. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 4 (11). С. 74–78.

7. Філософський енциклопедичний словник / наук. ред.: Л.В. Озадовська, Н.П. Поліщук. Київ: Абрис, 2002. 751 с.

REFERENCES

1. Atamaniuk, S. (2021). Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnix fakhivtsiv fizychnoi kultury i sportu do vykorys-

tannia innovatsiinykh vydiv rukhovoï aktyvnosti u profesiinii diïalnosti [Theory and practice of training future specialists in physical culture and sports to use innovative types of motor activity in professional activities]. *Education. Innovation. Practice*. Vol. 9 (2). pp. 6–14. [in Ukrainian].

2. Boiko, Yu.S., Sokolenko, L.S. & Tanasiichuk, Yu.M. (2023). Intehratsiia novitnikh metodyk vykladannia fizychnoho vykhovannia v zakladakh vyshchoï osvity Ukrainy z vykorystanniam tekhnolohii dlia dystantsiinoho navchannia [Integration of the latest methods of teaching physical education in higher education institutions of Ukraine with the use of technologies for distance learning]. *Academic Visions. Practice*. Vol. 20. pp. 1–9. [in Ukrainian].

3. Hvozdet'ska, Yu.V. (2017). Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv z osnov tekhnolohii kharchovykh vyrobnytstv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Pedagogical conditions for the formation of professional competence of future teachers in the basics of food production technologies in the process of professional training]. *Collection of Research Papers "Pedagogical Sciences"*. Vol. 78 (3). pp. 104–108. [in Ukrainian].

4. Hulko, T.Iu. & Rybalko, L.M. (2023). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury ta sportu v umovakh voïennoho stanu v Ukraini [Professional training of future specialists in physical culture and sports under martial law in Ukraine]. *Psychological and pedagogical problems of the modern school*. Vol. 2 (10). pp. 20–27. [in Ukrainian].

5. Zharov'ska, O.P. (2015). Patriotychne vykhovannia studentiv v osvıtno-vykhovnomu sere dovyyshchi pedahohichnoho univertsytetu. *Doctor's thesis*. Vinnytsia, 290 p. [in Ukrainian].

6. Sopivnyk, R. & Dira, N. (2018). Analiz poniattia “pedahohichni umovy” v konteksti vykhovannia tsinnisnoho stavlennia do zhyvoi pryrody uchniv sere dnogo shkilnoho viku [Analysis of the Concept of “Pedagogical Conditions” in the Context of Education of Values Attitude to Wildlife by Secondary School Students]. *Pedagogical journal of Volyn*. Vol. 4 (11). pp. 74–78. [in Ukrainian].

7. Filozofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (2002). [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv, 51 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.08.2024

“Людина має навчитися підкорятися самій собі й бути підвладною самій собі та своїм рішенням”.

*Цицерон
давньоримський філософ*

“Мета життя – самовираження. Проявити у всій повноті свою сутність – ось для чого ми живемо”.

*Оскар Вайлд
ірландський поет*

